

הסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

פרשת ויצא

עת צרה היא, וממנה יושע

בעיתות לחימה יש רצון מיוחד למסור את הנפש ולהקריב את עצמנו עבור אחרים. למה הדברים האלו בזמני שגרה אסורים ובמלחמה מותרים?

רצון למסור את הנפש במלחמה

בזמנים של מלחמה, כמו המלחמה בה אנו נתונים כיום, ניתן לראות מסירות גדולה, עד כדי מסירות נפש, של אנשים רבים שבאים לעזור ולהגן ולהילחם בשביל כולם. יש סיפורים רבים על אנשים ש'קפצו' בשמחת תורה לאיזורי הקרבות, ונלחמו שם במסירות נפש, וגם לאחר מכן יש התגייסות רחבה ומסורה מאוד בכל התחומים, גם בתחומי לחימה, וגם בתחומי התנדבות אחרים. אנשים הולכים לעזור זה לזה מכל קצות הארץ, ויש תחושה חזקה של כולם בשביל אחד ואחד בשביל כולם.

כאשר אחד עוזר לשני בזמנים של שגרה, לדוגמה עמותה שעוזרת לחולים או עמותה שמסייעת לאנשים שנתקעו באמצע הדרך וכדומה, העזרה היא עזרה של אחד לאחד, או של יחידים ליחידים וכדומה. לעומת זאת כיום, כאשר אדם קצה הארץ הולך לקצה השני כדי להילחם בעזה, או כדי לשמח מפונים בבית מלון, אין זו עזרה של אחד לאחד, אלא עזרה של אחד לכולם. המלחמה גורמת לכולנו להיות במציאות משותפת אחת, בקושי אחד, ולכן כל אחד רוצה לעזור לכולם.

מסירות נפש אסורה בזמני השגרה

האווירה הזו, שבה כאשר כולנו נמצאים בסכנה משותפת יש יותר אווירה של התנדבות ומסירות עד כדי מסירות נפש, תואמת את מה שכתוב בהלכה לגבי מסירות נפש (וכפי שמוסבר באריכות ב'תורת המלך' חלק ב פרק ז):

כאשר אדם רואה מישהו אחר שנמצא בסכנה, כתוב בשולחן ערוך הרב (שכט, ח) שהוא חייב ללכת לעזור לו, אבל אין לו לסכן את עצמו:

הרואה ספינה שיש בה ישראל המטורפת בים, וכן נהר שוטף, וכן יחיד הנרדף מפני נכרי, מצוה על כל אדם לחלל עליהם שבת כדי להצילם, ואפילו הוא ספק אם יציל. ומכל מקום אם יש סכנה אין לו לסכן עצמו כדי להציל את חברו מאחר שהוא חוץ מן הסכנה.

כל שכן שאסור לאדם להתנדב למות על מנת להציל את חיי חברו. וכפי שכתוב בשו"ת מנחת שלמה, שאסור לאדם להתנדב שיקחו לו איברים שחיוניים לחייו בעודנו חי כדי להציל את חברו, ואפילו אם הוא רק ספק חי (חלק ב סימן פג אות ח):

ולכן אף אם החולה נתן רשות וציווה בחייו להוציא ממנו אברים בעודנו ספק חי כדי להציל אחרים אין שומעין לו, דלאו בעלים הוא על חייו.

ההלכה הזו, שאסור לאדם למסור את נפשו על מנת לרפאות את חברו, משקפת את העזרה הרצויה בזמנים של שגרה: אנחנו משתדלים מאוד לעזור זה לזה כמה שיותר, וזהו האפיון שלנו כיהודים, אבל אף על פי שאנחנו מאוד רוצים לעזור זה לזה, אנחנו לא אומרים שיהיה מותר ליטול חיים בשביל חיים אחרים.

בסכנה משותפת – מותר ומשובח למסור את הנפש

אבל אף על פי שאסור לאדם להסתכן בשביל להציל את חברו, וכל שכן שאסור לו להתנדב למות בשביל חברו, מצינו שהגמרא מספרת על אנשים שהתנדבו למות בשביל להציל אחרים, ומשבחת אותם מאוד על כך. כך אומרת הגמרא בבא בתרא (י, ב) על הרוגי לוד שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן, ומסביר רש"י במסכת תענית (יח, ב):

הרוגי לוד אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן בגן עדן. ויש אומרים שנהרגו על בתו של מלך שנמצאת הרוגה, ואמרו היהודים הרגוה, וגזרו גזרה על שונאיהן של ישראל, ועמדו אלו ופדו את ישראל ואמרו אנו הרגנוה, והרג המלך לאלו בלבד.

הרוגי לוד הם אנשים שהתנדבו למות בשביל שאחרים לא ימותו, ועליהם אומרים חכמינו, שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן בגן עדן. למה מה שהרוגי לוד עשו הוא דבר טוב ומשובח, ולעומת זאת אם אדם יתנדב שיקחו ממנו אברים בשביל להציל את חברו, זה יהיה דבר שאסור בתכלית האיסור?

התשובה היא הדברים בהם פתחנו: כאשר כולם נמצאים באותה הסכנה, מותר לפי ההלכה לכל אחד למסור את עצמו בשביל כולם. כל מה שאסור לאדם להסתכן בשביל חברו, זה רק כאשר "הוא חוץ מן הסכנה", כפי שכתוב בשולחן ערוך הרב שצוטט לעיל. אבל כאשר כולנו באותה הסכנה, מותר לאדם להתנדב למות בשביל שאחרים לא ייפגעו.

וכפי שכתוב במנחת שלמה שם:

היינו כששניהם היו באותה סכנה, והוא מוסר את נפשו עבורו, אבל לא כשמפקיר סתם את חייו עבור כל אדם.

אין הכוונה שכיוון שהאדם נמצא באותה סכנה, יש חשש שבכל מקרה הוא ימות, ולכן מותר לו למסור את הנפש על כך. גם כאשר גויים באים לקבוצה של אלף יהודים, ואומרים להם "תנו לנו אחד מכם או שנהרוג שניים", הדין הוא שמותר לאחד להתנדב למות על מנת שלא יהרגו שניים. כלומר אף על פי שהסיכוי שאותו אחד שהתנדב היה מת אם הוא לא היה מתנדב, הוא קטן מאוד (אחד לחמש מאות), אף על פי כן מותר לו להתנדב למות. שכן כיוון שכולם באותה הסכנה מותר לאחד למות ולהתמסר בשביל להקטין את הסכנה מהאחרים.

אם כן, אווירת האחדות וההתמסרות שיש היום משקפת את דין התורה, שכאשר כולנו בצרה משותפת, מותר וראוי ומשובח שכל אחד יתנדב ויתמסר בשביל האחרים, שהרי בזמן כזה מותר וראוי אפילו למסור את הנפש, כמו שכתוב על הרוגי לוד.

יהי רצון שבזכות האחדות וההתמסרות הגדולה שיש, ניוושע בחסד וברחמים, ויתקיים בנו מה שכתוב "עת צרה היא ליעקב, וממנה יוושע". בעת צרה יהודים מתמסרים זה למען זה במסירות נפש, ובזכות זה ניוושע.

שבת שלום!

בית 'עוד יוסף חי'

